

श्रम आप्रवासन: वाध्यात्मक होइन, इच्छाको विषय बनाऔं

अन्तर्राष्ट्रिय प्रवासी श्रमिक दिवस (१८ डिसेम्बर) २०१९

पुस २, २०७६

डिसेम्बर १८ अर्थात् अन्तर्राष्ट्रिय प्रवासी श्रमिक दिवस । “जहाँ श्रमिक त्यहाँ जिफन्ट” भने नाराको साथमा काम गरिरहेको नेपाल ट्रेड युनियन महासंघले प्रवासी श्रमिकको हक हितको लागि १९९४ देखि नै निरन्तर काम गरिआएको छ । सन् १९९० डिसेम्बर १८, संयुक्त राष्ट्र संघले विश्वभरि छरिएर रहेका आप्रवासी श्रमिक र तिनका परिवारका सदस्यहरूको अधिकार संरक्षण सम्बन्धी महासन्धि, १९९० पारित गरेको दिन हो । सोही महासन्धि पारित भएको दिनलाई स्मरण गर्दै अन्तर्राष्ट्रिय प्रवासी श्रमिक दिवस मनाउने गरिन्छ ।

आफू नागरिक नरहेको राष्ट्रमा पारिश्रमिक पाउने क्रियाकलापमा संलग्न भएका श्रमिकहरू तथा तिनको परिवारलाई संरक्षण गर्ने उद्देश्यले यो महासन्धि निर्माण भएको थियो । यसले मूलतः स्थानीय तथा प्रवासी श्रमिक बीचमा पारिश्रमिक तथा सुविधामा भेदभाव गर्न नहुने, आफ्नो कमाइ फिर्ता लैजान पाउने, करको दरमा असमान व्यवस्था हुन नपाउने, परिवारसँगको भेटघाट र मिलनलाई व्यवस्थित गर्नु पर्ने, युनियन बनाउने र सामूहिक सौदाबाजीको अधिकार प्रत्याभूत गर्नु पर्ने, सामाजिक सुरक्षा र विभेद गर्न नहुने, आदि अधिकारको व्यवस्था गरेको थियो ।

संयुक्त राष्ट्रसंघले यो महासन्धि पारित गरेको २९ वर्ष बितेको छ । यसबीचमा लाखौं नेपाली श्रमिक विदेशमा कार्यरत छन् । तर ती श्रमिक र तिनका परिवारका सदस्यहरूको अधिकार रक्षा सम्बन्धी महासन्धि भने नेपाल तथा नेपालको प्रमुख गन्तव्य रहेका मुलुकले अनुमोदन गरेको छैन । तसर्थ, हामी डिसेम्बर १८ को यस अवसरमा नेपाल सरकार तथा गन्तव्य मुलुकका सरकारहरूलाई आप्रवासी श्रमिक र तिनका परिवारका सदस्यहरूको अधिकार संरक्षण सम्बन्धी महासन्धि, १९९० अनुमोदन गर्न अपिल गर्दछौं ।

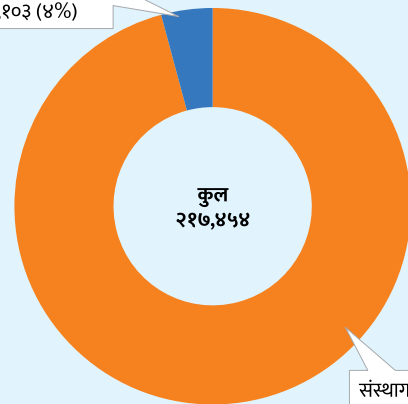
वैदेशिक रोजगारको अवस्था

वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्याङ्क अनुसार वि.सं. २०५०/५१ देखि २०७५/७६ को असार मसान्तसम्ममा ४६ लाख ४० हजार १ सय ३ वटा श्रम स्वीकृति जारी गरिएका छन् । गत आर्थिक वर्षमा मात्र नयाँ श्रम स्वीकृति लिएर २ लाख १७ हजार ४ सय ५४ नेपाली वैदेशिक रोजगारका लागि विभिन्न मुलुकहरूमा गएका छन् । वैधानिकीकरण गरेर तथा पुनः श्रम स्वीकृति लिएर विदेश गएकाहरूको सङ्ख्या समेत जोड्दा यो ५ लाख भन्दा बढी हुन्छ । मुलुकमा हरेक वर्ष श्रम बजारमा आउने श्रमशक्तिमध्ये अधिकांश व्यक्ति वैदेशिक रोजगारमा जाने तथ्याङ्कले सुखद तस्वीर देखाउँदैन । मुलुकको विकासका लागि सदुपयोग गरिनुपर्ने युवा जनशक्ति वैदेशिक रोजगारमा जानुपर्ने बाध्यताको अन्त्यका लागि सबै पक्षको प्रयत्न अहिलेभन्दा बढी हुनुपर्ने खाँचो यसले औँल्याएको छ ।

नेपालमा आ.व. २०७५/०७६ मा ८ खर्ब ७९ अर्ब रुपैयाँ विप्रेषण (रेमिट्यान्स) मार्फत् भित्रिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । वैदेशिक रोजगारमा गएका नेपालीले कमाएर स्वदेश पठाउने रकमको हिस्सा हरेक वर्ष बढ्दो क्रममा छ । देशको आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालनमा समेत ठूलो हिस्सा ओगट्ने विप्रेषणको मात्रा बढ्दै जानुले वैदेशिक रोजगारमा निर्भरतामा वृद्धि गर्दछ ।

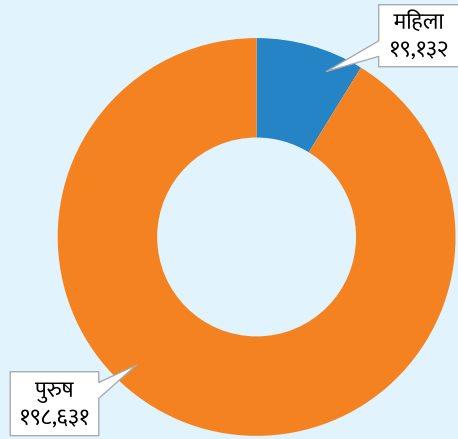
वैदेशिक रोजगारमा गएकाहरूको संख्या (२०७५/७६)

व्यक्तिगत माध्यमबाट
१,९०३ (४%)

संस्थागत माध्यमबाट
२०४,९४५ (९६%)

महिला र पुरुषको स्थिति संख्या (२०७५/७६)

जुन मुलुकको दीर्घकालीन विकासका दृष्टिकोणले सुखद होइन। वैदेशिक रोजगारी केवल अल्पकालीन अवसर मात्र हो। दीर्घकालीन हुने आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धनका लागि राज्यका सबै निकायले बढी भन्दा बढी पहल गर्न ढिलो गर्नुहुन्छ।

अदक्ष श्रमिक नै वैदेशिक रोजगारीमा

जोसँग जे बढी हुन्छ त्यही नै निकासी हुने वा बिक्री हुने गर्दछ। मानवीय स्रोतको सन्दर्भमा समेत सोही कुरा लागू हुँदै आएको छ। नेपालबाट वैदेशिक रोजगारमा जानेहरूमध्ये अझै पनि अदक्ष श्रमिकको सङ्ख्या नै ठूलो देखिन्छ। वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्याङ्क अनुसार गत आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा विभागबाट श्रम स्वीकृति लिई वैदेशिक रोजगारमा गएका कुल ५ लाख ८ हजार ८ सय २७ (नयाँ, वैधानिकीकरण तथा पुनः श्रम स्वीकृति लिएकाहरू समेत) मध्ये २ सय १० जना उच्च दक्ष, व्यावसायिक काममा ७ सय ८७, दक्ष ४२ हजार ७ सय ८४,

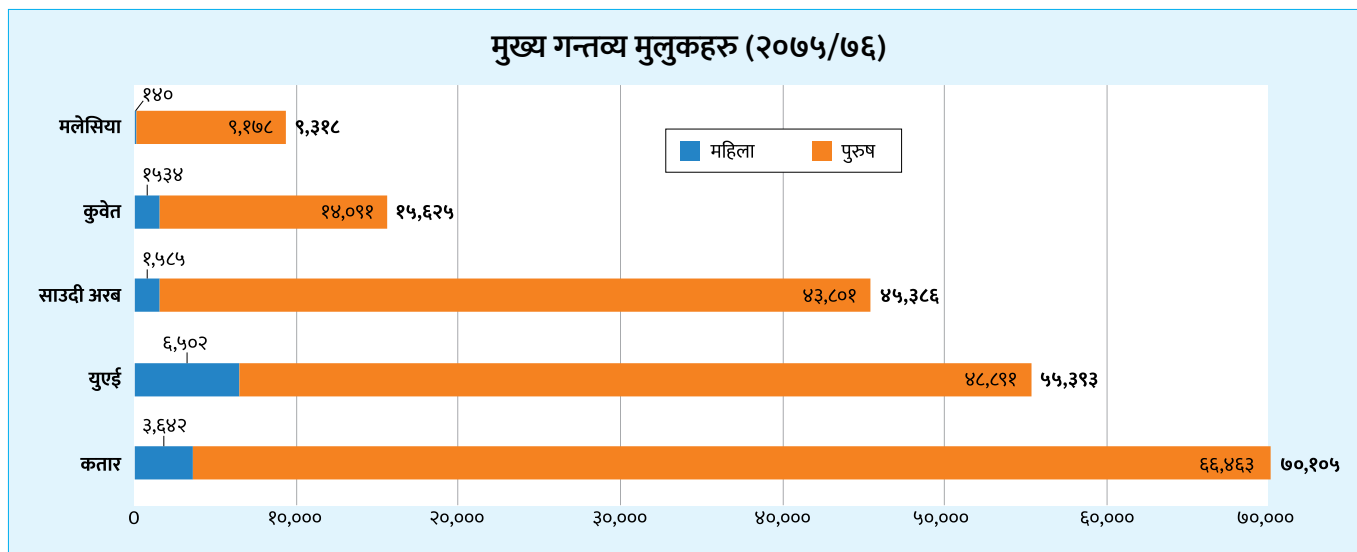
अर्धदक्ष १ लाख ७९ हजार ६ सय १ तथा अदक्ष श्रमिकका रूपमा काम गर्न २ लाख ८५ हजार ४ सय ४५ जनाले स्वीकृति लिएको देखिन्छ। यसले हाल पनि झण्डै ५७ प्रतिशत नेपाली श्रमिक अदक्ष श्रमिकका रूपमा वैदेशिक रोजगारमा गइरहेको देखिन्छ। अर्धदक्ष रूपमा गएकाहरूमध्ये कतिपयले माग-पत्र अनुसार नै रोजगारी नपाइरहेको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा अदक्ष श्रमिकका रूपमा जाने नेपालीको सङ्ख्या अझ बढी हुन्छ। यसले गन्तव्य मुलुकमा नेपाली श्रमिक न्यून तलबमा जोखिमयुक्त रोजगारी गर्न बाध्य तथा ज्यालामा विभेद सहन बाध्य हुनु परिरहेको छ।

त्यसैले नेपाली श्रमिकको दक्षता विकास गराई स्वदेशमै रोजगारीको अवसर सृजना गरिनु पर्दछ।

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको “स्वच्छ सेवा प्रवेशका सिद्धान्तहरू तथा कार्य सञ्चालन सम्बन्धी मार्गदर्शन २०१६ “Fair Recruitment Principles and Operational Guidelines 2016” ले अवलम्बन गरेको प्रमुख विषयहरू :

- श्रमिक भर्नाको क्रममा लिने गरिएको सबै प्रकारका शुल्क तथा खर्चहरू श्रमिकबाट लिन नपाउने र यस्तो शुल्क रोजगारदाताले नै व्यहोर्नु पर्ने।
- कामको वास्तविक मागको आधारमा भर्ना गर्नु पर्दछ। तर, काममा रहेका श्रमिकलाई हटाउन र सस्तोमा काममा लगाउने उद्देश्यले नयाँ श्रमिकलाई भर्ना गर्न नपाउने।
- भर्ना गर्दा व्यवसायको आवश्यकता, श्रमिकको योग्यता तथा क्षमता बीचमा सामन्जस्यता कायम गर्ने र यसको लागि दक्षता परीक्षण लगायतको उपाय अवलम्बन गर्ने।
- राज्यले श्रम निरीक्षण प्रणाली मार्फत् कामको खोजीमा रहेका व्यक्ति विरुद्ध भएको शोषण, भेदभावलाई अन्त्य गर्ने व्यवस्था गर्ने।
- रोजगारीमा नव प्रवेशी श्रमिकलाई राज्यको कानून तथा सामूहिक सम्झौता भएकोमा त्यसबाट संरक्षित हुन पाउने र श्रमिक अधिकार हनन नहुने व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- श्रमिकले बुझ्ने भाषामा रोजगार सम्झौता गर्ने, उनीहरूले गर्ने काम, कार्यस्थल, सेवाका सर्त सम्झौतामा उल्लेख गरिनु पर्नेछ।
- कुनै श्रमिकले काम छाड्न वा स्वदेश फर्कन चाहेमा बिना अवरोध मौका दिनु पर्ने।
- श्रम अधिकार प्रत्याभूत भए नभएको सम्बन्धमा रोजगारदाता तथा श्रमिक आपूर्तिकर्ता संस्थाले स्व-परीक्षण गर्नुपर्ने।
- वैदेशिक रोजगारमा जानु अगाडि गरिएको रोजगार सम्झौतालाई श्रमिकको हित प्रतिकूलको अर्को सम्झौताले प्रतिस्थापन गर्न नपाउने। श्रमिकको गोपनीयताको रक्षा हुने गरी सूचना प्रविधिको माध्यमबाट नै रोजगार सम्झौता आदान प्रदान हुने व्यवस्था सरकारले मिलाउन सक्नेछ।
- न्यायको याचना गर्ने श्रमिकको संरक्षण र मुद्दा अवधिमा सम्बन्धित मुलुकमा रहन पाउने व्यवस्था मिलाउने।
- द्विपक्षीय सम्झौताहरू गोप्य बनाउने होइन, यसलाई पारदर्शी बनाई श्रमिक र रोजगारदाताको पहुँचमा रहनु पर्ने र कार्यान्वयन योग्य बनाउनु पर्ने।
- रोजगारदाताले श्रमिक आपूर्तिकर्तालाई प्रदान गरेको शुल्क कसले, कहिले र कति दिएको भन्ने कुरा समेत खुलाउनु पर्ने गरी कानून निर्माण गर्नुपर्ने।

मुख्य गन्तव्य मुलुकहरू (२०७५/७६)

जहाँ श्रमिक त्यहाँ जिफन्ट

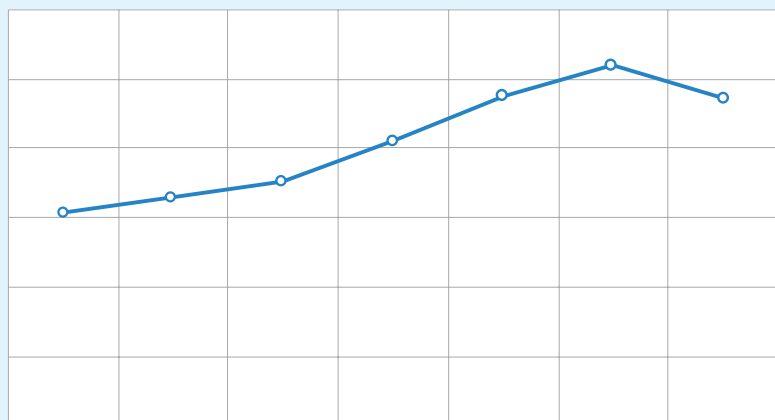
नेपाली श्रमिक विभिन्न मुलुकहरूमा रोजगारीका लागि जाने क्रम बढेपछि उनीहरूले ती मुलुकमा न्यूनतम ज्याला नपाएको, असुरक्षित कार्यथलोमा काम गर्न बाध्य हुनुपरेको र समग्रमा एउटा श्रमिकले पाउनु पर्ने न्यूनतम अधिकार नपाएका घटनाहरू सार्वजनिक हुन थाले । तसर्थ, नेपालको भौगोलिक सीमा बाहिर पनि नेपाली श्रमिकको हकहितका लागि ट्रेड यूनियनको खाँचो महसुस भयो ।

यही परिवेशमा नेपाल ट्रेड यूनियन महासंघ (जिफन्ट) ले सन् १९९४ देखि गन्तव्य मुलुकमा कार्यरत नेपाली श्रमिकको हकहितका पक्षमा आवाज उठाउन थालेको हो । दक्षिण कोरिया तथा हङकङबाट सुरु गरिएको जिफन्ट सहयोग समूह बनाउने र सोही समूहमार्फत् नेपाली श्रमिकलाई संगठित गर्दै श्रमिकको हकहितका लागि काम गर्ने अभियान हाल विश्वका विभिन्न मुलुकहरूमा पुगेको छ । हाल जिफन्ट सहयोग समूहमार्फत् खाडीका मुलुकहरू, मलेसिया लगायतमा नेपाली श्रमिकलाई संगठित गर्ने र स्थानीय ट्रेड यूनियनमा आबद्ध गराई सो मार्फत् उनीहरूको अधिकार रक्षाका लागि काम गरिदै आएको छ । जिफन्टको यो अभियानलाई पछिल्लो समयमा विश्व ट्रेड यूनियन आन्दोलनले जिफन्ट मोडल समेत भन्ने गरेको पाइन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको २०१८ नोभेम्बर १४ देखि १६ तारिकमा जेनेभामा बसेको विज्ञ समूहको बैठकले श्रमिक भर्नाको क्रममा लिने गरिएको सबै प्रकारका शुल्क तथा खर्चहरू (Recruitment Fees and related costs) भित्र समावेश गरिने शुल्क तथा खर्चको सूची निर्धारण गरेको छ । जस अनुसार यसभित्र पर्ने विषयहरू रोजगारदाताले व्यहोर्नु पर्ने गरी परिभाषित गरिएको छ :

- मुलुक भित्रैबाट वा बाहिरबाट वा रोजगारदाताले आफैले वा आपूर्तिकर्ता मार्फत् श्रमिक छनौट र भर्ना गर्दा श्रमिकबाट कुनै रकम Recruitment Fees वा सेवा शुल्क लिन पाउने छैन ।
- सो बाहेक श्रमिकको छनौट, भर्ना, बहाली तथा सेवा प्रारम्भको क्रममा भएको निम्न खर्च रोजगारदाताले व्यहोर्नु पर्नेछ :
 - स्वास्थ्य परीक्षण वा मेडिकल रिपोर्ट बापत भएको खर्च ।
 - वर्कपर्मिट वा श्रम स्वीकृतिको क्रममा आवश्यक बीमा शुल्क र Welfare Fund लाई तिर्नु पर्ने रकम ।
 - शीप तथा योग्यता परीक्षण तथा सोको तयारी बापतको शुल्क ।
 - तालिम तथा अभिमुखीकरण बापतको शुल्क ।
 - छनौटको क्रममा आवश्यक उपकरण, पोशाक बापतको शुल्क ।
 - श्रमिकको घरबाट कार्यस्थलसम्म जाने यातायात खर्च, होटेल खर्च, अन्तरवार्ताको लागि हुने खर्च ।
 - भिसा तथा भिसा प्रोसेसिङ, रेसिडेन्स पर्मिट, सेक्युरिटी डिपोजिट, निवेदन शुल्क वा परीक्षा शुल्क वा अन्य कानुनी प्रक्रिया पूरा गर्न लाग्ने खर्च ।

पुनः श्रम स्वीकृति लिनेको अवस्था

सन्	२०११/१२	२०१२/१३	२०१३/१४	२०१४/१५	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८
संख्या	१५३,६९०	१६४,५२७	१७६,२८६	२०४,७३०	२३८,०८८	२५९,३६६	२३६,२११

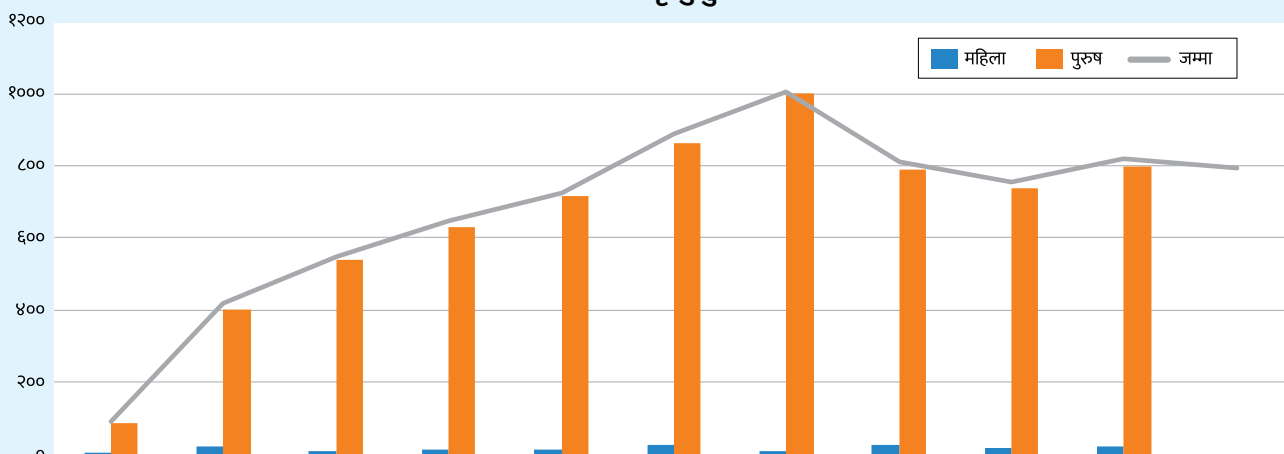
गन्तव्य मुलुकको स्थानीय युनियनसँग मिलेर वा आफैँ जिफन्ट सहयोग समूह क्रियाशील रहेको मुलुकहरू : दक्षिण कोरिया, हङकङ, मलेसिया, कतार, साउदी अरब, वहराइन, कुवेत, जोर्डन, ओमान, युएई

जिफन्ट र माइग्रेन्ट रिक्रुटमेन्ट एडभाइजर

विदेशमा कामको खोजीमा रहेको कुनै युवालाई सुभाब सल्लाह दिने एउटा उपयुक्त पात्र हो उसको आफ्नै साथी। सोही अवधारणा अन्तर्गत वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संस्थाको सेवा लिएको एउटा व्यक्तिले नै वैदेशिक

रोजगारमा जान चाहने अर्को व्यक्तिलाई उपयुक्त सुभाब, सल्लाह दिन सक्दछ भन्ने उद्देश्यका साथ सुरु गरिएको हो www.recruitmentadvisor.org। यो जिफन्ट र अन्तर्राष्ट्रिय ट्रेड युनियन महासंघ (आइटीयूसी) को अभियान हो, जसले वैदेशिक रोजगारमा जान चाहने व्यक्तिलाई उचित सेवा दिने वैदेशिक रोजगार व्यवसायी संस्था छनौट गर्न सहयोग गर्दछ। र, वैदेशिक रोजगारका लागि जान चाहेको मुलुकको कानून, सो मुलुकमा आइपर्न सक्ने सम्भावित समस्या र समस्यामा परेमा कुन निकायमा सम्पर्क गर्न सकिन्छ भन्ने जानकारी उपलब्ध गराएको छ। सन् २०१६ देखि सञ्चालित सो वेबसाइटमा नेपालमा वैदेशिक रोजगार व्यवसायीका संस्थाहरूका बारेमा स्वयं ती संस्थाबाट सेवा लिएका व्यक्तिले गरेको समीक्षाका आधारमा ती संस्थाहरूको स्तर निर्धारण हेर्न सकिन्छ।

वैदेशिक रोजगारीमा मृत्यु हुनेको संख्या

	२००८/०९	२००९/१०	२०१०/११	२०११/१२	२०१२/१३	२०१३/१४	२०१४/१५	२०१५/१६	२०१६/१७	२०१७/१८	२०१८/१९ (आंशिक सम्म)
महिला	३	१९	८	१४	१९	२४	६	२४	१८	२१	
पुरुष	८७	३९९	५४१	६३२	७१६	८६४	१०००	७८९	७३७	८००	
जम्मा	९०	४१८	५४९	६४६	७३५	८८८	१००६	८१३	७५५	८२१	७९६

अङ्गभङ्ग तथा बिरामी

वैदेशिक रोजगार बोर्डको २०७५ देखि २०७६ कार्तिक महिना सम्मको तथ्याङ्क अनुसार यस अवधिमा ३४४ जना अङ्गभङ्ग तथा बिरामीले बोर्डबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गरेको देखिन्छ।

उजुरी र फछ्यौटको अवस्था

वर्ष	उजुरी सङ्ख्या		कुल उजुरी	विभागद्वारा फछ्यौट	वैदेशिक रोजगार न्यायाधीकरणमा मुद्दाको अवस्था	
	संस्थागत (वैदेशिक रोजगार व्यवसायी विरुद्ध)	व्यक्तिगत ठगी			दायर मुद्दा	फछ्यौटको अवस्था
२०१२/१३	१०६०	१२४५	१,४०५	५९१	१७८	१६३
२०१३/१४	१५७७	९७४	२,५५१	४९९	१५१	१३४
२०१४/१५	१९०६	७७३	२,६७९	६६५	२१३	१७५
२०१५/१६	१४६८	७०४	२,१७२	५३४	२३०	१८५
२०१६/१७	१४५२	९३१	२,३८३	८४६	३११	२०४
२०१७/१८	१०२०	११०९	२,१२९	१०२३	२८५	३२५
२०१८/१९ (२०१९ को मध्य जुन सम्म)	१०९२	७२१	१८१३	६३५	५५२	३४०

अहिले होटल छनौटको लागि आधार मानिएको ट्रिप एडभाइजर भै काम गर्ने गरी सुरु गरिएको रिक्लुटेमेन्ट एडभाइजरले कुन संस्थाले बढी वदमासी गरेको छ र कसले उचित सेवा दिएको छ भन्ने कुरा दर्साउँछ। यसबाट विदेशिन चाहने व्यक्तिलाई उचित सेवा दिने संस्थाको छनौटमा मद्दत पुग्न सक्छ।

द्विपक्षीय श्रम सम्झौता भएका मुलुकहरू

गत वर्ष नेपाल सरकारले धेरै मुलुकसँग द्विपक्षीय श्रम सम्झौताको माध्यमबाट अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको स्वच्छ भर्नाका सिद्धान्तलाई कार्यरूप दिन सुरु गरेको थियो। यसका लागि नेपाल आफैले मस्यौदा गरी विभिन्न मुलुकलाई प्रस्ताव गरेको थियो। नेपालले पछिल्लो समयमा वैदेशिक रोजगारलाई प्रवर्द्धन नगर्ने तथा नेपाली श्रमिक पठाउँदा उनीहरूको हक अधिकार रक्षा गर्ने दिशामा केही महत्वपूर्ण कदम उठाएको छ। विशेषगरी नेपाली श्रमिक लिन मुलुकका रोजगारदाताले नै श्रमिक भर्ना सम्बन्धी शुल्क व्यहोर्नुपर्ने गरी भएका सहमति, सम्झौताहरू महत्वपूर्ण छन्। यही वर्ष युएई, मौरिसससँगको सहमति तथा यस अगाडि नै मलेसिया, जोर्डन लगायतका मुलुकहरूसँग भएका द्विपक्षीय सहमति, सम्झौताले नेपाली श्रमिकसँग भर्ना प्रक्रियामा शुल्क असुल नपाउने सुनिश्चित गरेको छ। तसर्थ, हामी ती सहमति सम्झौताको प्रभावकारी कार्यान्वयनको माग गर्दछौं।

नेपालले यस वर्ष द्विपक्षीय श्रम सम्झौता गरेका मुलुकहरू :
युनाईटेड अवर इमिरेट्स र मौरिसस

द्विपक्षीय सम्झौताको प्रस्ताव गरिएको मुलुकहरू :
कतार, ओमान

प्रवासी श्रमिकको संरक्षणमा स्थानीय तहको भूमिका

सरकारले यो वर्षबाट स्थानीय तहबाटै निम्न काम सम्पन्न हुने व्यवस्था गरेको छ :

- सुरक्षित वैदेशिक रोजगारका लागि श्रम शक्तिको सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- रोजगार सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन गर्ने,
- वैदेशिक रोजगारीमा जाने श्रम शक्तिको लागि वित्तीय साक्षरता सञ्चालन

श्रमिकको शीपको आधारमा श्रम स्वीकृति लिनेको विवरण

सन् २०१८ जुलाई १७ देखि २०१९ जुलाई १६ सम्म

सि.नं	दक्षताको किसिम	पुरुष	महिला	जम्मा श्रम स्वीकृति लिने सङ्ख्या
१	उच्च दक्ष	१९१	१९	२१०
२	व्यावसायिक	७३१	५६	७८७
३	अर्धदक्ष	३९,३२६	३,४५८	४२,७८४
४	दक्ष	१,७०,४५३	९,१४८	१,७९,६०१
५	अदक्ष	२,६६,००३	१९,४४२	२,८५,४४५
जम्मा		४,७६,७०४	३२,१२३	५,०८,८२७

- वैदेशिक रोजगारीमा जाने श्रम शक्तिको सीपमूलक तालिम सञ्चालन,
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरूको सामाजिक पुनः एकीकरण एवं पुनःस्थापना
- वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त ज्ञान, सीप र उद्यमशीलताको उपयोग

ऐनले गरेको सो व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै आफ्नो क्षेत्रबाट वैदेशिक रोजगारमा जान बाध्य व्यक्तिलाई सीपयुक्त बनाउने, उनीहरूले कमाएर पठाउने विप्रेषणको सदुपयोग गर्दै पुनः वैदेशिक रोजगारको चक्रमा फसिरहने अवस्थाबाट बाहिर निकाल्न र उनीहरूले प्राप्त गरेको ज्ञान, सीप र उद्यमशीलतालाई मुलुकको विकासका लागि सदुपयोग गर्ने वातावरण निर्माण गर्न सबै स्थानीय तहलाई आग्रह गर्दछौं ।

नेपालको तर्फबाट प्रवासी श्रमिकको संरक्षणमा एकतर्फी रूपमा गरिएको सामाजिक सुरक्षा

वैदेशिक रोजगार ऐन २०६४ ले नेपालबाट विदेशमा काम गर्न जाने श्रमिकको मृत्यु भएमा त्यस्तो श्रमिकको परिवारलाई राहत दिन एकतर्फी रूपमा श्रमिकबाट योगदान लिई वैदेशिक रोजगार कल्याणकारी कोष स्थापना गरिएको छ । यस कोषको माध्यमबाट विदेशी भूमिमा मृत्यु भएका योगदानकर्ताको परिवारलाई राहत दिने, तिनको सन्ततिलाई शैक्षिक वृत्ति प्रदान गर्ने, मृतक योगदानकर्ताको शवलाई नेपालको एयरपोर्टबाट घर ठेगानामा पठाउने, नेपालमा शव ल्याउन समस्या परेमा शव ल्याउन सहयोग गर्ने, विदेशमा आवश्यक कानुनी सहायता उपलब्ध गराउने, अङ्गभङ्ग र घाइते योगदानकर्तालाई सहायता दिनेदेखि सीप परीक्षण लगायतको काममा सहयोग गरि आएको छ ।

सन् २०१९ मा नै वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४ को पाँचौं संशोधन मार्फत् वैदेशिक रोजगारीको क्रममा मृत्यु तथा अङ्गभङ्ग भएका श्रमिक तथा तिनका परिवारलाई प्रदान गरिने आर्थिक सहायताको निवेदन स्थानीय तहमार्फत् समेत बोर्डमा दिन सकिने व्यवस्था भएको छ । जसले श्रमिकहरू निवेदन दिन काठमाडौं धाउने अवस्था अन्त्य भएको छ ।

यसैगरी ठगीमा परेका व्यक्तिले सोको उजुरी स्थानीय जिल्ला प्रशासनमा नै दिन सक्ने, स्वास्थ्य परीक्षणमा फेल भई स्वदेश फर्किएकाहरूले वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सेवा दिने स्थानीय श्रम तथा रोजगार कार्यालयहरूमार्फत् नै क्षतिपूर्तिका लागि निवेदन दिन सक्ने व्यवस्था हुनु सकारात्मक कदम हुन् । यसैगरी वैदेशिक रोजगारबाट फर्केकाहरूको निःशुल्क सीप परीक्षण सुरु भएको छ । यी प्रयासहरूको स्वागत गर्दै तिनको अझ धेरै प्रचारप्रसार तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि हामी आग्रह गर्दछौं ।

मानव अधिकार आयोगले २०१९ मा गरेको अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिए अनुसार वैदेशिक रोजगार विभागमा पीडितले दावी गरेको रकम र असुल भएको रकममा अन्तर रहेको देखाउँछ, जस अनुसार दावी गरेको रकमको जम्मा ४०.३४ प्रतिशत मात्र असुल भएको देखिन्छ भने संस्थागत रूपमा कसुर गर्ने मेनपावर कम्पनीहरूलाई सजाय गरेको पाइदैन ।

जिफन्टको पहलमा भएको उद्धार सम्बन्धी संक्षिप्त विवरण

शव ल्याउनै सकस पदा

चार सन्तानकी आमा कास्कीकी अप्सरा कामी घरेलु श्रमिकका रूपमा काम गर्न भारतको बाटो हुँदै ८ वर्ष अगाडि कुवेत पुग्नु भएको थियो। कुवेतमा श्रमिकहरू बस्ने घरमा सन् २०१९ जुलाई १८ मा भएको आगलागीमा परेर अन्य दुई नेपाली सहित उहाँको मृत्यु भयो। तर अप्सरा गैरकानुनी अवस्थामा कार्यरत रहेको हुँदा उहाँको शव नेपाल भिकाउनै सकस भयो। रोजगारदाताले आफ्नो कुनै जिम्मेवारी नभएको भन्दै पन्छिए भने ३ सय ५० केडी (भण्डै ने.रु. १ लाख २५ हजार) खर्च गरेर शव नेपाल ल्याउने आर्थिक स्थिति अप्सराको परिवारको थिएन।

अप्सराको शव नेपाल पठाउन जिफन्ट सहयोग समूह, कुवेतले राजदूतावास मार्फत् पनि पहल गर्‍यो भने जिफन्ट केन्द्रीय कार्यालयका तर्फबाट वैदेशिक रोजगार बोर्डको सहयोगमा शव नेपाल फर्काउन प्रयत्न गरियो।

वैधानिक हैसियतमा नरहेको अवस्थामा मृत्यु भएका कारण अप्सराको शव नेपाल फर्काउनै कठिन भइरहेको अवस्थामा जिफन्टको पहलमा परराष्ट्र मन्त्रीको निर्देशन पश्चात् २०७६ साउन २० गते अप्सरा कामीको शव नेपाल ल्याउने काम भएको छ।

भिजिट भिसाले अल्पत्र पदा

मासिक १ लाख ५० हजारसम्म कमाइ हुने प्रलोभनमा परेर धादिङका जीवन सापकोटा र अशोक दुवाडी प्रतिव्यक्ति रु. २ लाख तिरेर काठमाडौँस्थित सक्सेस ओरिएण्टेशन प्रा.लि.मार्फत् भिजिट भिसा(पर्यटक भिसा) मा युएईको दुबई जानुभएको थियो। युएई पुगेको तीन महिना पश्चात् बर्किङ भिसा उपलब्ध गराइदिने र राम्रो काम सुरु हुने भनिए पनि त्यसो भएन। न त नेपालस्थित वैदेशिक रोजगार कम्पनीले भने अनुसार कोही व्यक्ति उहाँहरूलाई सहयोग गर्न दुबईमा थियो नत काम नै पाइयो। कुनै उपाय नभएपछि उहाँहरूले एक क्याटेरिङमा साढे दुई महिना रोजगारी गर्नुभयो। भिसाको म्याद सकिएपछि त्यही काम गरेको पैसाले टिकट काटेर नेपाल फर्केका उहाँहरूलाई नेपाल आएपछि पनि उल्टै दुःख पाउने अवस्था सृजना भयो। नेपाल फर्के पश्चात् आफूहरूलाई रोजगारीका लागि पठाउने सक्सेस ओरिएण्टेशनमा सम्पर्क गर्दा उल्टै विदेशमा कमाएको पैसा फिर्ता दिनु अनि जाँदा तिरेको रकम फिर्ता दिन्छौँ भने पछि पीडितहरूले जिफन्ट केन्द्रीय कार्यालयमा निवेदन दिनुभएको थियो।

जिफन्टमा निवेदन प्राप्त भए पश्चात् सो कम्पनीमा कुराकानी गर्दा सुरुमा पीडितहरूलाई नचिन्ने भन्दै तर्किने प्रयास भयो। जिफन्टका तर्फबाट सम्पूर्ण कागजपत्र तथा फोनमा भएको सम्वाद सहित वैदेशिक रोजगार विभाग तथा प्रहरीमा ठगीको मुद्दा चलाउने चेतावनी दिएपछि सो कम्पनीले सापकोटा र दुवाडीलाई आफूहरूले पठाएको र उहाँहरूलाई विदेश पठाउन लिएको रकम फिर्ता गर्न तयार भयो। पीडितको निवेदन प्राप्त भएको एक हप्ताभित्र सो कम्पनीले पीडितहरूलाई रकम उपलब्ध गराएको छ।

करार सकेर पनि घर फर्किन नपाउँदा

सल्यानका भरत न्यौपाने साउदी अरेबियाको एक कम्पनीमा कार्यरत हुनुहुन्थ्यो। उहाँले आफ्नो करार अर्थात् सकिनु भन्दा ६ महिना अगाडि आफ्नो सम्झौता अर्थात् सकिए पश्चात् आफू स्वदेश फर्किने जानकारी कम्पनीमा गराउनु भएको थियो। आफ्नो सम्झौता अर्थात् सकिए पश्चात् स्वदेश फर्किन खोज्दा उहाँलाई रोजगारदाताले आफूले फर्किन नदिएसम्म स्वदेश फर्किन नपाउने भन्दै तलब समेत रोक्का गरेर राख्यो। यस विषयमा आफूलाई रोजगारीमा पठाउने नेपालस्थित सहारा वैदेशिक रोजगार कम्पनीमा पटक-पटक गुनासो गर्दा पनि सुनुवाइ भएको थिएन। सो विषयमा जिफन्टमा पीडितका तर्फबाट निवेदन प्राप्त भएपश्चात् जिफन्ट सहयोग समूह, साउदी अरेबियाले साउदी अरबस्थित नेपाली राजदूतावाससँग समन्वय गरी उहाँलाई नेपाल फर्काउन सफल भएको छ।

चार महिनामै स्वदेश फर्काइ दिएपछि

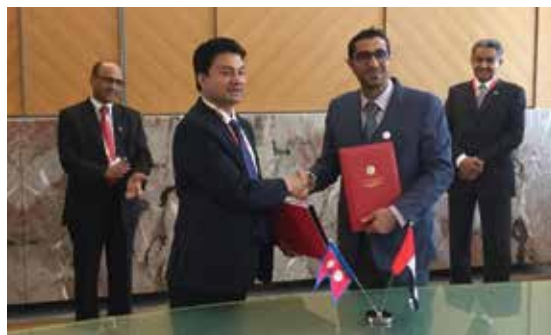
दाङकी तुलसी खत्री वैदेशिक रोजगारीका लागि पश्चिम नेपाल वैदेशिक रोजगार कम्पनी मार्फत् क्लीनरको काममा युएई जानुभएको थियो। उहाँलाई कार्यरत रहेको अवस्थामा चार महिना पश्चात् अकस्मात कम्पनीले स्वदेश फिर्ता गरिदिने जानकारी दियो। तर त्यसरी स्वदेश फिर्ता गर्नुपर्ने कारणको जानकारी भने केही दिइएन। उहाँलाई जवर्जस्ती स्वदेश फिर्ता गरियो।

नेपाल फिर्ता भएको चार दिन पश्चात् खत्रीले जिफन्ट केन्द्रीय कार्यालयमा आएर निवेदन दिनुभयो । पीडितको निवेदन प्राप्त भए पश्चात् जिफन्टले पश्चिम नेपाल वैदेशिक रोजगार कम्पनीमा सम्पर्क गरी आफूले मिलाएर पठाउने भन्दै पीडितलाई कार्यालयमा बोलाएर उल्टै धमक्याएर पठाउने काम भयो । तत्पश्चात् जिफन्टले कानुनी उपचारको बाटोमा जाने चेतावनी दिएपछि सो कम्पनी तथा उहाँलाई कम्पनीसम्म लैजाने एजेण्टले मिलेर पीडितलाई ५५ हजार उपलब्ध गराउने सहमति गरी विवाद समाधान गरियो ।

यस वर्ष नेपाल र संयुक्त अरब इमिरेट्स (युएई) तथा नेपाल र मौरिससबीच भएको श्रम समझदारी -

जुन २०१९ मा नेपाल र युएईबीचको श्रम समझदारीका मुख्य व्यवस्थाहरू

- श्रमिक छनौट र भर्ना प्रक्रियामा लाग्ने सम्पूर्ण शुल्क एवं लागत रोजगारदाताले व्यहोर्ने,
- नेपाली श्रमिकलाई ज्याला, ओभरटाइम भत्ता, कार्य वातावरण र न्यायमा पहुँचजस्ता विषयमा विभेद गर्न नपाइने,
- कामदारले पाउने सेवा सुविधा तत्कालै भुक्तानी गर्नुपर्ने र विलम्ब गर्न नपाइने,
- व्यवसायजन्य दुर्घटना वा रोग लागेमा उपचार खर्च रोजगारदाताले व्यहोर्ने,
- राहदानी लगायत व्यक्तिगत परिचय सम्बन्धी कागजात श्रमिकले आफूसँग नै राख्न पाउने,
- कुनै श्रमिकको मृत्यु भएमा शव छिटो साधनद्वारा नेपालमा ल्याउन लाग्ने सम्पूर्ण लागत रोजगारदाताले नै व्यहोर्नु पर्ने,
- श्रमिक र रोजगारदाताबीच विवाद उत्पन्न भई अदालतमा मुद्दा विचाराधीन रहेको अवस्थामा श्रमिकलाई कुनै लागत वा शुल्क नलाग्ने गरी कानुनी उपचारको प्रत्याभूति, सो अवस्थामा रहेका श्रमिकले कानूनबमोजिम अस्थायी श्रम स्वीकृतिका लागि आवेदन गर्नसक्ने,
- गन्तव्य मुलुकको कानूनमा श्रमिकको हित अनुकूल हुने गरी कुनै संशोधन भएमा सो व्यवस्था श्रमिक र रोजगारदाताबीच सम्पन्न करारमा स्वतः लागू हुने आदि ।

जुन २०१९ मा नेपाल र मौरिससबीचको श्रम समझदारीका मुख्य विशेषताहरू

- श्रमिकको छनौट तथा भर्ना प्रक्रियामा लाग्ने सम्पूर्ण शुल्क तथा लागत रोजगारदाताले व्यहोर्ने,
- दुवै मुलुकका सरकार श्रमिकसँग नाजायज रूपमा शुल्क लिन नपाउने व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न प्रतिबद्ध,
- दुवै मुलुक निष्पक्ष, मर्यादित र पारदर्शितामा आधारित श्रमिक भर्ना, छनोट र परिचालनको सिद्धान्तमा प्रतिबद्ध,
- तलब सुविधा तथा ओभरटाइम बापतको भत्ता मौरिससका नागरिकले प्राप्त गर्ने न्यूनतम ज्यालाभन्दा कम हुनेगरी नेपाली श्रमिकलाई दिन नपाउने,
- न्यायिक उपचारका लागि कानुनी सल्लाहकार राख्ने र आवश्यक अनुवाद गर्न लाग्ने लागतसहित निःशुल्क कानुनी उपचारको हक,
- रोजगारदाताको कमजोरीका कारण वा प्रतिष्ठान बन्द भएर कुनै श्रमिक बेरोजगार भएमा त्यस्तो श्रमिकले वैकल्पिक रोजगारी खोज्न सक्ने,
- महिला श्रमिकका लागि श्रमिक कल्याण र सुरक्षाको विशेष उपाय सुनिश्चित गर्ने,
- राहदानी लगायत व्यक्तिगत परिचयसम्बन्धी कागजात श्रमिकले साथमा राख्न पाउने सुनिश्चितता,
- तलब सुविधा समयमै भुक्तानी गर्ने व्यवस्था सुनिश्चित गर्न मरिसस सरकारको तर्फबाट नियमित अनुगमन हुने आदि ।

नेपाल ट्रेड यूनियन महासंघ (जिफन्ट)

पुतलीसडक, मनमोहन मजदुर भवन, काठमाडौं

फोन : ४९६६०००, फ्याक्स : ४९६६०१२

इमेल : office@gefонт.org वेब : www.gefонт.org